

Symphony No. 10 in E Minor, Op. 93

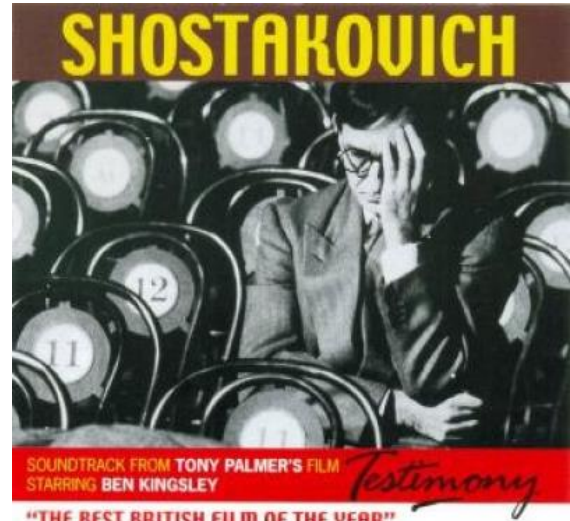
Ondokuz yaşında 1. Senfoni'sini yazan Shostakovich'in 5 Mart 1942'de Kubişev'de yorumlanan 7. Senfoni'si (1941), mekanik Alman marşını ezen kahraman Rus ezgisiyle Leningrad Senfonisi olarak özellikle Almanya'da ün kazanmış; 8. Senfoni (1943) ile Stalin'in zaferini simgeleyecek olan 9. Senfoni (1945) az yorumlanmış; 10. Senfoni ise, önce barışçı bir eser olarak kabul görmüştü.

Toplam 15 senfoniyle bu alandaki çalışmasını noktalayan Shostakovich'in 1951'in ilk aylarında başladığı ve o yıl tamamladığı sanılan, ancak 5 Mart 1953'te Stalin'in ölümünden sonra elden geçirip ortaya çıkardığı 10. Senfoni, ilk kez 17 Aralık 1953'te Leningrad'da ünlü şef Yevgeni Mravinski yönetiminde seslendirildi. Almanya'da ise 195 Mayıs'ında Doğu Berlin'de Franz Konwitschny (1901-62) yönetiminde çalındı.

İvan Martinov, besteci hakkında yazdığı kitabında Shostakovich'in en karışık bestelerinden biri olarak tanımladığı eserin, yavaş ve sakin akan müziğinin çok değişken bir anlatım gücüyle, basit imajlarla dış vurulduğunu, ancak trajik imajların nasıl olup da 1950'lerde, bir Rus bestecisinin eserinde yer aldığını sorar ve Shostakovich'in şu açıklamasına yer verir: "İlerlemenin ve tepkinin güçleri arasında can havliyle oluşan şiddetin yardımıyla..."

Besteci o günlerdeki bazı açıklamalarında eserde "Her tür savaş tehlikesine karşın direnen, yıkıcı değil de yapıcı olması gereken insanlığın düşünce ve hareketlerini yansıtmaya çalıştığını" belirtir. Ancak barışı sevmenin, pasif bir bekleyiş içinde olmayı gerektirmediğini ve aynı

zamanda kendi vatanına olduğu kadar, diğer ulusların da milli duygularına, ilerici ve insani kültürüne saygı duymanın gerektiğini 10. Senfoni'de anlatmak istediğini söyler. Ancak 1989'da 8. Uluslararası Film Festivali'nde gösterilen, Shostakovich'in anılarını toplayan öğrencisi ve yardımcısı Solomon Volkov'un kitabından yararlanarak yönetmen Top Palmer'in çektiği ve başrolde Ben Kingsley'in oynadığı Testimony (Tanıklık Tutanağı) adlı filmde yalın gerçekler açıkça sergilenir.

Birçok kez Stalin Ödülü'ni alan, 50 yaşındayken Lenin Nişanı'nı kazanan, en çok ödüllendirilen sivil Sovyet

yurttaşı, Time Dergisi'ne kapak olmuş tek Rus Bestecisi Shostakovich, arkadaşlarının çoğunun öldürüldüğü Stalin termrünü yaşamış; politikacıların, generallerin, din adamlarının, şairlerin ve köylülerin yok edildikleri dönemde sağ kalmayı başarmıştır.

9. Senfoni'den sonra senfonik tarza ara veren, yaşamından endişe eden, yazdığı film müzikleriyle oyalanarak geçimini sağlayan Shostakovich, Volkov'un kaleme aldığı anılarında "9. Senfoni'nin Stalin ve politik yönetim tarafından şiddetle kınanmasından sonra, 10 Senfoni'de onun kanlı kişiliğini ve acımasızlığını canlandırdığını, o günlerde bunu kimsenin sezemediğini" anlatır ve "Hem de ikinci bölümde onun müzikal bir portresini çizdim. Doğal olarak başka duygu ve fikirlerin de belirdiği senfonide temel amacım buydu" der.

Orta (Moderato) tempodaki 1. bölüm, viyolonselilerin tek sesli (unison) çaldıkları karanlık ve derin düşünceli bir girişle başlar. Bunu, klarinetin sunduğu canlı ve Rus karakterini taşıyan tema izler. Bu arada Shostakovich, 1952'deki Dört Puşkin Monoloğu adlı eserinden ikinci

monoloğu da kullanmıştır. Solo flütün duyurduğu ikinci temayla hareketli ve kusursuz bir hava oluşur, giderek dramatik bir görünüm sergilenir. İkinci tema daha sonra yumuşarsa da yine de tam barışa ulaşamaz. Birçok eleştirmene göre Shostakovich'in en başarılı senfonik bölümlerinden biri olan Moderato, flütlerin sönen ezgisinin yardımıyla yine başlangıçtaki gibi sona erer.

Kısa olan 2. bölüm, çabuk (Allegro tempoda, acımasız bir enerjiyle yüklü gibidir. Trampetlerin sinir bozucu tekrarlarla (tremolo) destekledikleri üfleme çalgılar ilginçtir. Özellikle pikolo flütün tiz çığlıkları, klarinetin cırlak yükselişi sürekli bir gerilim, fırtınalı bir hareketi sürdürür. Bu scherzo havasında, acımasız bir kötülük kasırgası gibi ya şeytan ya da Volkov'a göre Stalin canlandırılır.

3. bölüm çabukça (Allegretto) tempodadır. Shostakovich burada tekrarlarla DSCH (kendi monogramı) üstünde durur. Önce kemanlar ölgün bir dans havası gibi sevimli ezgiyi sunar. Onun gelişmesini izleyen, kısa ve gerilim dolu bir pasajdan sonra birden kornolar, eserin girişindeki beş notalı (Mi-La-Mi-Re-La) karnalık çağırışı duyurur ve 12 kez tekrarlayarak Mahler'in Toprağın Türküsü'ndeki motifi anımsatır.

Shostakovich, Elmira Naziroca adlı Azerbaycanlı kadın piyanist ve besteciyle Moskova Konservatuarı'nda öğrenim görmüş, 1953'te onunla mektuplaşmıştı. 10 Senfoni hakkında yeni bir tez sunan Nelly Kravets'e göre, Elmira adının adının bu E (mi), L (La), M (Mi), R (Re) ve A (La) harflerini hem Alman, hem de Fransız sistemlerini karıştırıp sese uygulayarak, esinin arkasındaki kişiyi anmıştır. Bu atmosfer kesin ve haşın tınılarla kaybolur gibi görünürse de yine egemenliğini sürdürür.

4. bölüm, önce ağırca (Andante) tempoda bir girişle, yine basların eşliğinde viyolonsellerle başlar. Sorgu şeklindeki bu girişi obua yanıtlar. Ağır ve melankolik anlatım, uzaktan gelir gibi katılan klarinet ve flütle yoğunlaşır. Ancak füg biçimi geçişlerde tempo hızlanır (Allegro); finalin neşeli ve şakacı marş temposundaki ana teması belirir. Canlı hareketli motifler, melankolik havayı – belki de Stalin'in izlerini – dağıtır; mutluluk doruğa ulaşır ve bu üçüncü bölümlerdeki dramatik unsurların kısaca duyuruluşu neşeyi bozamaz. Senfoni parlak ve görkemli bir biçimde son bulur.

Süre 50'

- Aktüze İ. Müziği Okumak. Cilt 5. Pan Yayıncılık. Nisan 2003.
- Denizci C. 19. Yüzyılda Cenaze Marşı (Danse funèbre) Biçimi Üzerine. Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 2007.
- <http://www.imdb.com/title/tt0096250/>
- Dmitri Shostakovich: Symphony No.10 - Valery Gergiev, 2013 (HD 1080p)
<https://www.youtube.com/watch?v=tAL50lkW18g>
- Shostakovich - Symphony No.10 - Karajan BPO (Live Moscow, 1969) - Remastered by Fafner
<https://www.youtube.com/watch?v=E2XI8Solito>

Kazım ÇAPACI